

❖ पंचायत विकास निर्देशांक (PDI ) हा एक बहु-डोमेन आणि बहु-क्षेत्रीय निर्देशांक आहे ज्याचा उपयोग पंचायतींच्या सर्वांगीण विकास, कामगिरी आणि प्रगतीचे मूल्यांकन करण्यासाठी केला जातो. पंचायत प्रगत निर्देशांक विविध सामाजिक-आर्थिक निर्देशक आणि पॅरामीटर्स पंचायतींच्या अधिकारक्षेत्रातील स्थानिक समुदायांच्या कल्याण आणि विकासाची स्थिती मोजण्यासाठी विचारात घेतात. निर्देशांक सामान्यतः अशा घटकांचा विचार करते:

- पायाभूत सुविधा : रस्ते, वीज, पाणीपुरवठा, स्वच्छता सुविधा इत्यादी मूलभूत सुविधांची उपलब्धता.
- आरोग्य आणि शिक्षण : आरोग्य सेवा, शैक्षणिक संस्था, साक्षरता दर आणि शाळांमध्ये प्रवेश मिळवणे.
- आर्थिक निर्देशक : उत्पन्न पातळी, रोजगाराच्या संधी, कृषी उत्पादकता आणि आर्थिक क्रियाकलाप.
- सामाजिक संकेतक : गरिबी दर, लिंग समानता, सामाजिक समावेश आणि जीवनाची एकूण गुणवत्ता.
- प्रशासन आणि प्रशासन : स्थानिक प्रशासनाची कार्यक्षमता आणि पारदर्शकता, सार्वजनिक सेवांचे वितरण आणि नागरिकांचा सहभाग.
- पर्यावरणीय शाश्वतता : पर्यावरणीय समतोल, संवर्धन आणि शाश्वत पद्धतींशी संबंधित उपाय.

पंचायत विकास निर्देशांक लोकप्रतिनिधी, धोरणकर्ते, सरकारी संस्था आणि स्थानिक प्राधिकरणांना पंचायतींच्या अखत्यारीतील ग्रामीण भागात सुधारणेसाठी लक्ष देण्याची गरज असलेल्या क्षेत्रांबद्दल मौल्यवान अंतर्दृष्टी प्रदान करेल. हे असमानता ओळखण्यात, विकासाची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी आणि ग्रामीण समुदायांचे संपूर्ण कल्याण आणि जीवनाचा दर्जा वाढविण्यासाठी लक्षित धोरणे आणि हस्तक्षेप तयार करण्यात मदत करते. पंचायत प्रगत निर्देशांकाची गणना करण्यासाठी वापरलेले विशिष्ट निर्देशक आणि वजन हे निर्देशांक विकसित करणाऱ्या आणि वापरणाऱ्या प्रशासकीय मंडळाच्या किंवा संस्थेच्या उद्दिष्टांवर आणि प्राधान्यांच्या आधारावर बदलू शकतात.